

*Г.П. Мельник – студентка IV курсу факультету правничих наук
Національного університету “Києво-Могилянська академія”;
науковий керівник – ст. викладач кафедри галузевих правових наук Національного
університету “Києво-Могилянська академія” В.Р. Солом’яний*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ’Я В КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЩЕПЛЕНЬ

Прийняттям Конституції 1996 р. наша держава визначила для себе основний вектор діяльності, а саме утвердження і забезпечення прав і свобод людини, здоров’я якої визнано однією з найвищих соціальних цінностей. Одним із напрямків забезпечення державою реалізації права на охорону здоров’я є правове регулювання проведення профілактичних щеплень. Нормативна база з цього питання характеризується певними неузгодженостями. Зосередимося на двох проблемах у цій сфері.

По-перше, законодавство про охорону здоров’я чітко не визначає правового статусу відмови від проведення профілактичного щеплення: чи відмова від вакцинації без будь-яких мотивів є правом, чи певного роду правопорушенням. Аналіз чинного законодавства дає підстави говорити про наявність ознак як першого (за формою закріплення), так і другого (за наслідками відмови). Зі змісту ст. 43 Основ законодавства про охорону здоров’я випливає, що згода пацієнта на медичне втручання (одна з форм якого – це щеплення) є обов’язковою, що можна трактувати як право на відмову від щеплення. І якщо особа зреалізує дане право, то це не буде мати ніяких негативних юридичних наслідків для суб’єкта даного права, оскільки такі наслідки характерні для вчинення правопорушення і настання відповідальності за нього [1, с. 293-294]. Однак законодавець зазначає перелік обов’язкових профілактичних щеплень і говорить про необґрунтовану відмову від профілактичних щеплень проти туберкульозу і відсторонення від роботи як наслідок такого вчинку. Щодо дітей, то їм забороняється відвідувати дитячі заклади. Такі заходи мають таку ознаку юридичної відповідальності як настання несприятливих наслідків при невиконанні певних вимог: для дорослих час відсторонення від роботи оплаті не підлягає [2]; для дитини негативний наслідок проявляється у тому, що певною мірою обмежується її право на освіту. Отже, реалізуючи своє право особа зазнає негативних наслідків, тобто несе відповідальність.

Друга проблема випливає із першої. За законом згоду на медичне втручання щодо осіб, які не досягли 15 років, дають їхні законні представники, тобто юридичне значення має саме їхнє волевиявлення, тоді як негативний наслідок у вигляді відсторонення від навчання будуть нести діти. Виходить, що особи з частковою чи неповною дієздатністю несуть відповідальність за волевиявлення повнолітніх дієздатних осіб. Це певною мірою порушує принцип індивідуалізації юридичної відповідальності, закріплений у ч. 2 ст. 61 Конституції. Хоча з точки зору забезпечення безпеки здоров’я колективу такий захід є виправданим.

Тут ми підходимо до проблеми законодавчої неузгодженості механізму реалізації двох конституційних прав. З одного боку праву на охорону здоров'я кореспондує обов'язок кожного вживати заходів, щоб самому не бути джерелом небезпеки для здоров'я інших людей. З іншого боку сама категорія здоров'я нерозривно пов'язана із тілом людини і медичним втручанням, тобто зовнішнім впливом на тіло, а отже, із правом особи на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право самостійно вирішувати, чи дозволяти сторонній вплив на своє тіло у вигляді введення вакцини, чи ні. Тим більше, що деякі щеплення, які є обов'язковими, містять шкідливі для здоров'я людини речовини, що визнає сам творець дифтерійного анатоксину Г.Рамон [3].

Якщо говорити про такий компонент вищезгаданого права як свобода, то вона передбачає стан людини, за якого вона має можливість безпечно для себе робити все, що не шкодить іншим людям [4, с. 99]. Тобто межами свободи є права інших осіб. І свобода вибору щодо того, робити чи не робити профілактичне щеплення обмежується в частині обов'язкових щеплень даного виду, які є засобом гарантування права на охорону здоров'я невизначеного кола громадян, з якими контактує певна особа. І як кожен обов'язок, цей обов'язок забезпечується можливістю застосування санкцій, тобто юридичною відповідальністю як гарантією дотримання прав і свобод [5, с. 170]. Однак у прямому розумінні примушення людини до вакцинації, тобто насильницьке щеплення, було б порушенням демократичних засад. Тому слід внести зміни до законодавства, які б чітко визначили співвідношення обов'язковості згоди пацієнта на медичне втручання (права на відмову від втручання) та обов'язку робити профілактичні щеплення. Зокрема, нормативне закріплення того, що медичне втручання є обов'язковим у встановлених законом випадках, і відмова від нього може мати наслідком всі види відповідальності, крім примусового виконання такого обов'язку, дозволить розглядати ситуацію відмови від щеплення як неправомірну поведінку, яка має свої особливості за наслідками. Слід внести доповнення до закону "Про захист населення від інфекційних хвороб", конкретизувавши, що особи, які безпідставно ухиляються від проведення обов'язкових щеплень, несуть адміністративну відповідальність. А також доповнити Кодекс про адміністративні правопорушення відповідною нормою, яка б передбачала накладення штрафу. Фактично, слід говорити про формальний склад такого правопорушення, оскільки дуже складно довести, що саме дана нещеплена особа заразила потерпілу особу. З цієї ж причини відшкодування шкоди здоров'ю в цивільно-правовому порядку здійснити також буде проблематично. А можливість накладення штрафних санкцій за ухилення від щеплення послужить дієвим засобом превенції завдання шкоди здоров'ю інших у формі зараження їх інфекційними хворобами.

Література

1. Общая теория государства и права / Под. ред. В.В. Лазарева. – 3-е изд. – М.: Юристъ, 2003. – 517 с.

2. Стычинский Б.С., Зуб И.В., Ротань В.Г. Научно-практический комментарий к законодательству Украины о труде. – 5-е изд., доп. и перераб. – К.: А.С.К., 2004. – 1072 с.
3. Черепанін В., Чілова І. Медикалізація дитинства: дозволене насильство // Дзеркало тижня № 50, 11-17.12.2004.
4. Мучник А.Г. Комментарий к Конституции Украины. – 2-е изд. – К.: Парламентское издательство, 2003. – Кн. 1. – 254 с.
5. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю.М. Тодици, В.С. Журавського. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – 542 с.

Мельник, Г.П. Деякі проблеми реалізації конституційного права на охорону здоров'я в контексті проведення профілактичних щеплень [Текст] / Г.П. Мельник; наук. кер. В.Р. Солом'яний // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 р., м. Суми). – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 138-141.